

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ПРВА СЕКЦИЈА

**ПРЕДМЕТ МАКРАДУЛИ ПРОТИВ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

(Апликации бр. 64659/11 и 24133/13)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

19 јули 2018 година

Оваа пресуда ќе стане конечна во околности определени во членот 44 ст. 2 од Конвенцијата. Таа може да подлежи на уредувачко ревидирање.

Во предметот Макрадули против Република Македонија,
Европскиот суд за човекови права (прва секција), заседавајќи во
Совет составен од:

Linus-Alexandre Sicilianos, *претседател,*

Kristina Pardalos,

Aleš Pejchal,

Krzysztof Wojtyczek,

Armen Harutyunyan,

Pauliine Koskelo,

Tim Eicke, *судија,*

и Abel Campos, *секретар на одделение,*

Откако се советуваше на нејавни седници на 23 јануари и 19 јуни 2018
година,

Ја донесува следнава пресуда, која беше усвоена на последно
спомнатиот датум:

ПОСТАПКА

1. Предметот потекнува од две апликации (бр. 64659/11 и 24133/13)
против Република Македонија, поднесени до Судот според членот 34 од
Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи
(„Конвенцијата“), од државјанин на Република Македонија, г. Јани
Макрадули („апликантот“), на 30 септември 2011 година, односно
1 април 2013 година.

2. Апликантот беше застапуван од г-ѓа С. Јошевска, адвокат од
Скопје. Владата на Република Македонија („Владата“) беше застапувана
од нејзиниот поранешен агент г. К. Богданов, наследен од сегашниот
агент г-ѓа Д. Џонова.

3. Јован Илиевски, судијата избран во однос на Република
Македонија, не можеше да учествува во судењето во овој предмет
(правило 28 од Правилникот на Судот). На 10 октомври 2017 година
претседателот на Советот реши да го назначи Tim Eicke да учествува во
судењето како ад хок судија (правило 29).

4. Апликантот тврдеше дека неговото кривично осудување за клевета
го повредило неговото право на слобода на изразување.

5. Жалбениот навод беше доставен до Владата на 12 мај 2015 година.

ФАКТИ

I. ОКОЛНОСТИ НА ПРЕДМЕТОТ

A. Основни информации за предметот

6. Апликантот бил роден во 1965 година и живее во Скопје. Во времето на настаните тој бил потпретседател на опозиционата партија СДСМ и пратеник во Собранието на Република Македонија. Тековните апликации се однесуваат на кривични постапки за клевета поведени против апликантот од г. С.М., кој во тоа време бил високо рангиран член на тогашната владеачка политичка партија и истовремено директор на Управата за безбедност и контраразузнавање („Управата“). Според Законот за внатрешни работи (членови 24 и 25), директорот на Управата е именуван од Владата и е одговорен пред неа и пред надлежниот министер. Спорните постапки се однесуваат на изјави дадени од апликантот на конференции за печат, одржани во седиштето на неговата политичка партија.

B. Апликација бр. 64659/11

1. Конференција за печат на СДСМ и изјава на апликантот

7. На 14 декември 2007 година апликантот одржал конференција за печат што била пренесувана од главниот ТВ дневник на телевизискиот канал А1, кој емитувал програма на национално ниво и во тоа време бил најпопуларен телевизиски канал. Релевантниот дел од изјавата на апликантот на конференцијата за печат гласи вака:

„Дали во целава оваа година и половина, додека е формално прв човек на УБК и практично прв човек на полицијата, М. (презимето на тужителот) ја искористил својата позиција за да влијае на случувањата на Македонската берза и за да има навремени информации кои ќе му обезбедат сигурна заработувачка? И дали се точни сè погласните сомневања во јавноста дека опремата за прислушување од МВР се злоупотребува за тргување на берзата? ...“

8. Апликантот достави препис на емитуваната изјава, која, исто така, била гледана на судењето (видете став 11 подолу). Покрај информациите

опишани погоре, во преписот е вклучен и новинар кој сугерира дека политичката партија на апликантот побарала одговор од директорот на Управата за јавни приходи дали г. С.М. платил данок на својот имот, чија проценета вредност изнесувала неколку милиони евра. Во истиот ТВ дневник бил даден и одговор од г. С.М., кој ги негирал наводите и тврдел дека тие пари биле префрлени во тужената држава од странска банкарска сметка. Преписот на емитуваниот дел од ТВ дневникот бил објавен на веб страницата на ТВ каналот истиот ден под наслов: „СДСМ: М. неправилно употребувал опрема за прислушување“.

9. Апликантот достави статии објавени во наредните денови на веб-страницата на ТВ каналот, во кои е опишана подоцнежната размена на коментари и одговори меѓу апликантот и неговата политичка партија, од една страна, и разни државни институции од друга страна. Во статиите се наведува дека политичката партија на апликантот побарала од релевантните институции да го испитаат потеклото на имотот на г. С.М. и дека Министерството за внатрешни работи побарало таа да поднесе докази во прилог на нејзините наводи.

2. Кривична постојанка против апликантот

10. На 1 февруари 2008 година г. С.М. поднел приватна кривична тужба обвинувајќи го апликантот за клевета, што во тоа време била казнива според членот 172 став 1 од Кривичниот законик. Тој тврдел дека изјавата на апликантот на конференцијата за печат (видете го ставот 7 погоре) содржела клеветнички тврдења за него. Апликантот не поднел одговор на тужба.

11. Основниот суд Скопје 1 Скопје („првостепениот суд“) закажал дванаесет рочишта. Апликантот, кој имал бранител, не присуствувал лично на ниту едно од закажаните рочишта. Неколку рочишта биле одложени поради работата на апликантот во Собранието на Република Македонија. На судењето, судот го сослушал г. С.М. и му биле обезбедени аудио и видео снимки од ТВ дневникот на А1. Релевантниот дел од преписот од расправата на 24 март 2009 година, кога судот го испитал тој материјал, гласи вака:

„... Судот ја гледа ... видео и аудио-снимката на вестите емитувани на телевизијата А1 на 14 декември 2007 година, на која ... има фотографија од тужителот С.М. и се слуша глас на новинар кој го кажува следново:

‘(СДСМ) прашува дали директорот на (Управата), С.М., заработил стотина илјади евра со злоупотребување на опремата на МВР за прислушување за тргување на берзата. Сомневањата на СДСМ се засновани врз анкетниот лист што С.М. го доставил пред половина година, во кој навел дека поседува акции во вредност од 300.000 евра. СДСМ прашува дали М. стекнал некој дел од тој имот во текот на деветте месеци кога бил на функција без да поднесе анкетен лист и дали тоа е причината поради која не поднел анкетен лист во првите девет месеци од неговиот мандат.’

Снимката продолжува со фотографија на [апликантот] како стои пред ознака на СДСМ и кажува дека [изјава опишана во ставот 7 погоре] ...

Видео материјалот продолжува со коментар од новинарот кој вели дека:

‘С.М. одговори на наводите од СДСМ велејќи дека парите биле поврзани со законска дејност што тој ја имал во странство’ и снимката продолжува со изјавата на тужителот ...“

12. Одбраната не доставила каков било доказ (вклучувајќи ги доказите опишани во ставовите 8 и 9 погоре). Во завршниот збор адвокатката на апликантот изјавила дека апликантот ја дал спорната изјава во прашална форма и како потпретседател на опозициона политичка партија, чија улога била да изрази сомнежи и да ја оценува работата на државни функционери.

13. На 3 ноември 2009 година првостепениот суд, заседавајќи како судија поединец (судијата В.М.) утврдил дека апликантот бил виновен за клеветата и му изрекол парична казна во износ од 1.500 евра, односно 75 дена затвор доколку апликантот не го плати износот еднаков на 75 дневни глоби од по 20 евра. Исто така, судот го задолжил да плати судски паушал во износ од 30 евра и дополнителни 330 евра за трошоците во постапката на г. С.М. Судот, понатаму, одлучил изреката на пресудата да се објави на трошок на апликантот во ТВ дневникот на А1 телевизија. Релевантните делови од пресудата гласат вака:

„... Обвинетиот е Потпретседател на СДСМ ...

... [апликантот] ги изрече [зборовите опишани во ставот 7 погоре] на говорница, со ознака СДСМ во позадина ...

... содржината на изјавата ... мора да бидат определени факти и ... да биде невестинита ... Невестинитоста на тоа што ... е изнесено или пронесено го чини битието на кривичното дело клевета, па оштетениот не е должен да ја докажува невестинитоста на клеветничката изјава, туку обвинетиот е тој што е должен да го докаже (дека е вистинито) тоа што го изјавил ...

... Од гледање на аудио и видео записот судот утврди дека за [С.М.] од страна на [апликантот] се изречени констатации во форма што кај обичниот гледач ... створило убедување дека е изречена вистина ...

... судот не го оспорува тврдењето дека на носители на јавни функции можат да им се поставуваат прашања и да се бараат одговори ... Точно е дека секој граѓанин има право, а во случајов и член на политичка партија како што е [апликантот], да поставува прашања од јавен интерес, критички да се осврнува на работата на јавната власт и да истакнува сомнежи за носител на највисока функција во извршната власт. Токму тоа го прави оштетениот „легитимна цел“ на конструктивни критики и јавна дебата, ама не и на изјави и тврдења без каква било фактичка основа како во овој конкретен случај.

... одбраната на [апликантот] дека истото го направил во прашална форма барајќи одговори од оштетениот како носител на јавна функција ... за судот е неприфатлива, бидејќи е спротивна на изведените докази. Од начинот на изразувањето и другите околности судот утврди дека изреченото е невестина и констатација во прашална форма, што предизвикала значителна штета врз честа и угледот на тужителот. Одбраната во овој конкретен случај не може да се повикува на чл. 176 ст. 1 од Кривичниот Законик и да (тврди) дека тоа (спорно) изразување треба да се испита во контекст на функцијата што ја има обвинетиот, како потпретседател на опозициона политичка партија. Ваквото својство не му дава право за друг да изнесува или пронесува нешто невестинито што е штетно за неговата чест и углед.

... како отежнувачка околност судот го цени фактот што [апликантот] ... веќе е правосилно осудуван за вакво кривично дело ...“

14. На 11 мај 2010 година Апелациониот суд Скопје, заседавајќи во совет од тројца судии, составен од судиите М.С., Л.И.Ш. и С.К., ја потврдил пресудата на првостепениот суд, не наоѓајќи основа за отстапување од утврдените факти и образложението.

15. Врз основа на законските измени од ноември 2012 година, на 12 февруари 2013 година (видете став 36 подолу) првостепениот суд ја запрел постапката за извршување на санкцијата (парична казна) што му била изречена на апликантот.

16. Апликантот ги платил трошоците на г. С.М. за кривичната постапка. Тој не го платил судскиот пашал и не ја објавил пресудата на првостепениот суд преку ТВ А1, која престанала да постои во 2011 година.

3. Одлука на Уставниот суд

17. Апликантот поднел барање за заштита до Уставниот суд, во кое се жалел дека неговата осуда го повредила неговото право на слобода на изразување. Тој ги повторил своите аргументи дека бил казнет за прашање што го поставил на конференција за печат која била одржана во име на неговата политичка партија. Прашањето било упатено до јавноста и било засновано врз информации доставени до неговата политичка партија поради сомневање за неправилности во работата на носител на јавна функција. Целта била да се стимулира јавна дебата за тоа дали функционерот бил совесен при вршењето на функцијата.

18. Со одлука од 23 февруари 2011 година (доставена до апликантот на 30 март 2011 година), Уставниот суд со мнозинство од гласовите го одбил барањето на апликантот. Судот истакнал дека апликантот не присуствувал на ниту едно од закажаните рочишта и сметал дека слободата на изразување не е апсолутна и може да биде ограничена во согласност со законот. Во врска со тоа, тој се осврнал на членот 172 од Кривичниот законик, со кој се казнува за ширење на невистинити информации кои би можеле да им наштетат на честа и угледот на трето лице. Судот понатаму сметал дека:

„Начинот на кој што подносителот на барањето јавно настапил и го искажал своето мислење во врска со вршење на јавна функција на носител на јавната функција (во прашална форма, како член на опозициона политичка партија и од говорница на политичката партија, последиците кои произлегле од јавниот настап, ...) без притоа да се вклучи во докажувањето на вистинитоста на прашањето односно изјавата, анализирани во нивната севкупност, претставува дејствие кое само појавно припаѓа на слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, но во суштина навлегува во честа и угледот на граѓанинот кој во моментот ја врши јавната функција и неосновано ги повредува тие вредности, а со тоа изјавата ја изгубила содржината на таа слобода и истата ја злоупотребила.“

4. Други информации

19. Во коментари доставени како одговор на опсервациите од Владата (ноември 2015 година), апликантот го информираше Судот дека г. С.М. повел парнична постапка против него по завршување на кривичната постапка, барајќи надомест на нематеријална штета. Тужбата била испитувана во три степени на судска надлежност. Со конечна пресуда од 9 април 2014 година на апликантот му било наредено да плати 550.000 денари со камата за надомест на нематеријална штета и 46.180 денари за судските трошоци што г. С.М. ги имал во постапката за надомест на штета.

В. Апликација бр. 24133/13

1. Конференција за печат на СДСМ и изјава на апликантот

20. На 9 септември 2007 година апликантот одржал конференција за печатот во седиштето на СДСМ во врска со јавна продажба на градежно земјиште во државна сопственост во централното подрачје на Скопје, каде што била планирана изградба на хотел. Таа била емитувана на локални телевизиски вести. Според препис од целата конференција за печат (доказ што не бил поднесен до кривичните судови), апликантот ги презентирал настаните и информациите прибавени од државните органи во врска со предметната продажба. Тој, понатаму, подробно ги опишал заклучоците од истражувањето направено од неговата политичка партија, што покажало дека избраното претпријатие имало седиште во тужената држава на истата адреса како О. Холдинг (локално претпријатие) и делумно било во сопственост на претпријатие кое имало деловни врски со О. Холдинг. Во врска со тоа, тој тврдел дека бил направен договор „земјата да им биде дадена на луѓе кои имале блиски семејни или партиски врски“ со премиерот. Како што е опишано во пресудата на првостепениот суд (видете подолу), апликантот изјавил дека:

„Атрактивната локација зад трговскиот центар 'Рамстор', планирана за изградба на хотел, беше доделена на компанија зад која стои О. Холдинг ... По откривањето на овој мега-скандал, најголемата дилема е дали наградата Оскар за

најкорумпиран политичар треба да му се даде на премиерот или неговите братучеди? На оние кои го направиле или на оние кои го извршиле договорот?“

21. Со соопштение за печат од истиот датум (9 септември 2007 година) испратено „во врска со конференцијата за печат одржана од политичката партија СДСМ и со цел на јавноста да ѝ се обезбедат објективни и точни информации“, Министерството за транспорт и врски ги известило медиумите за постапката и избраното претпријатие.

22. Одговарајќи на барање за информации, СДСМ го известил јавниот обвинител на 1 октомври 2007 година за претпријатието кое било избрано (тоа било регистрирано на истата адреса како О. Холдинг, а неговиот управител бил поранешен вработен во О. Холдинг), тврдејќи дека тоа не ги исполнувало условите за купопродажба. Понатаму, СДСМ барал јавниот обвинител да истражи дали трансакцијата била во согласност со Законот за спречување на корупција.

2. Кривична илострација за клеветата иројив апликантот

23. На 19 септември 2007 година г. С.М. поднел приватна кривична тужба, обвинувајќи го апликантот за изнесување (видете став 20 погоре) клеветнички тврдења за него. Тој негирал дека некогаш имал некаква врска, приватна или професионална, со јавната продажба на земјиштето. Исто така, тој не го потпишал договорот за продажба со претпријатието кое било избрано. Апликантот не доставил некаков одговор на тужбата на С.М.

24. Првостепениот суд закажал седумнаесет рочишта. Апликантот бил застапуван од адвокатка, но не присуствувал лично на ниту едно од закажаните рочишта. Некои од закажаните рочишта биле одложени поради тоа што судскиот доставувач не можел да му ги достави поканите на апликантот. На судењето, судот го сослушал г. С.М. и гледал аудио и видео запис од телевизиското известување за апликантовата изјава. Одбраната не доставила каков било доказ, па дури ниту информацијата доставена до јавниот обвинител (видете го ставот 22 погоре).

25. На 23 февруари 2011 година, по едно враќање на предметот од повисокиот суд, првостепениот суд, преку судија-поединец (судијката Д.Г.И.), го осудил апликантот за клеветата. Тој го казнил со парична казна во износ од 1.000 евра, односно 100 дена затвор доколку не ја плати таа

казна, го задолжил да плати судски паушал во износ од 30 евра и дополнителни 375 евра за покривање на трошоците на постапката на г. С.М. Повикувајќи на исказот на последно наведениот, судот сметал дека апликантовите тврдења му наштетиле на г. С.М., без оглед на фактот дека тој не бил идентификуван по име. Тоа било затоа што апликантот претходно дал невестинити изјави за г. С.М. и често го ословувал како „братучедот на Премиерот“. Г. С.М. признал дека тој имал контакт со управителите на О. Холдинг, иако тоа бил контакт меѓу пријатели. Тој не остварил деловна соработка со нив, ниту на некаков начин бил вмешан во изградбата на хотелот.

26. Релевантните делови од пресудата на првостепениот суд гласат вака:

„... судот цен[и] ... дека [апликантовите] [изјави опишани во ставот 20 погоре] можат значително да ја загрозат честа на личноста на приватниот тужител ... со оглед дека приватниот тужител е носител на јавна функција и (таквите) изјави брзо и агресивно се шират и пренесуваат во јавноста.

Околноста што приватниот тужител не е именуван, односно не е спомнат по име и презиме од страна на [апликантот] е ирелевантна за конкретното кривично дело со оглед дека јасно и недвосмислено може да се конкретизира и препознае личноста на [г. С.М.]. Ова особено од причини што од страна на водителот на Дневникот во најавата приватниот тужител е именуван со своето презиме.

... Тврдењата на [апликантот], (кои тој ги изнел) како потпретседател на политичка партија, содржат невестини за приватниот тужител, со што му наштетил на честа и угледот на приватниот тужител ... [Тврдењата за настаните] не се поткрепени со никакви докази, бидејќи приватниот тужител според својата функција, како директор на Управата за безбедност и контраузнавање, нема овластување да учествува во продажба на земјиште во сопственост на РМ, ниту пак обвинетиот презентираше каков било доказ дека [г. С.М.] приватно учествувал во наведената постапка ...“

27. На 18 мај 2011 година тричлен судски совет (судиите З.Н., Л.И.Ш. и Г.С.) на Апелациониот суд Скопје ја одбил жалбата на апликантот, со која тој се жалел, меѓу другите нешта, дека приватниот тужител не бил именуван во неговата изјава, што била изнесена во прашална форма и во политички контекст па, следствено на тоа, не била казнива, како што е определено во членот 176 од Кривичниот законик (видете го ставот 34 подолу). Судот ја потврдил пресудата на првостепениот суд, утврдувајќи

дека апликантот изнел тврдење со неистинита содржина за приватниот тужител. Тој продолжил со следниве зборови:

„[3]аконска претпоставка е дека тврдење кое може да му штети на честа и угледот на другиот е неистинито, па затоа товарот на докажувањето дека тврдењето е вистинито е на страната на обвинетиот, па во случајот [апликантот] е тој кој требало да докаже дека неговата изјава е со вистинита содржина, што не е сторено ... Од содржината на изјавата, времето, местото и начинот на кој е дадена, произлегува дека е сериозна и објективно земено кај трети лица може да создаде уверување за можноста за постоење на одредени факти. Овој суд [изјавата] ја цени како клеветничка, бидејќи, по негово мислење, фактичкото тврдење содржано во истата објективно може да штети на честа и угледот на приватниот тужител.“

28. На 12 февруари 2013 година првостепениот суд го запрел извршувањето на досудената парична казна (видете го ставот 36 подолу). Апликантот го платил судскиот паушал и трошоците на постапката на г. С.М., кој не барал надомест на штета во врска со ова кривично осудување за клевета.

3. Посџайка ѝред Усџавниоѝ суд

29. Апликантот поднел барање за заштита пред Уставниот суд, во кое тврдел дека, како претставник на политичка партија, од него се барало да изнесе информации кои му биле предочени. Тој не изнел тврдење за факти, туку покренал прашање во врска со сомневање за корупција.

30. Со одлука од 12 септември 2012 година (доставена на апликантот на 1 октомври 2012 година) Уставниот суд едногласно го одбил барањето на апликантот за заштита на правото на слобода на изразување. Судот сметал дека:

„Во конкретниот случај, судот ... го санкционирал [апликантот] како мерка што ја сметал за неопходна за заштита на честа, угледот и авторитетот на друг граѓанин, бидејќи [апликантот], користејќи го правото на слобода на јавно изразување, загрозил заштитено право на друг граѓанин, имено, г. С.М. ...

[Апликантот] се јавува во својство на пратеник и потпретседател на СДСМ, а изјавата ја дал од седиштето на СДСМ (ако истата изјава била дадена во Собранието на Република Македонија, би бил заштитен со имунитет на пратеник и приватната тужба би била невозможна). Иако слободата на изразување е значајна за секого, тоа особено важи за избраните претставници на народот ... Поради тоа, мешањето во слободата на изразувањето на член на Парламентот,

како што е во случајот подносителот на барањето, бара највнимателна анализа од страна на судот.

... потребно е да се направи анализа ... дали осудата и санкцијата (на апликантот) претставува оправдано ограничување на неговите слободи и права ... односно, дали судовите постигнале фер баланс помеѓу потребата за заштита на угледот и честа на оштетениот и слободата на изразување [на апликантот]. Слободата на политичката дебата несомнено нема апсолутна природа ... Судот оцени дека ... спорната изјава се однесува на коментирање во врска со јавното наддавање за отуѓување на градежно земјиште во сопственост на Република Македонија ... [и] треба да се третира во контекст на дебата за прашање од јавен интерес и секако прашање од првенствен политички интерес на јавноста.

Судот оцени дека утврдувањето на вистинитоста на ... исказ[от] ... било од првостепена важност за судовите. Тие судови утврдиле дека исказот [на апликантот] не бил вистинит, односно дека не постојат докази за спротивното.

... Уставниот суд ... има право и обврска да оценува дали судовите овозможиле [апликантот] да ја докажува вистинитоста на [неговиот] исказ. Во тој контекст Судот утврди дека [апликантот] имал можност во текот на целата постапка да презентира докази за вистинитоста на својот исказ. Во отсуство на доказ кој со категоричност би ја потврдил неговата вистинитост, или кој би покажал силна основа да се смета за таков, не останува друго освен да биде прифатено наоѓањето на судовите дека исказот бил невивинит.

Иако изјавата е дел од јавна дебата, прашањето е дали (тоа) ... има некакво влијание или значење за јавноста како придонес за подобро согледување на предметот на јавната дебата.

... начинот на кој што (апликантот) јавно настапил и го искажал своето мислење во врска со вршење на јавна функција на носител на јавната функција (во прашална форма, како член на опозициона политичка партија и од говорница на политичката партија, последиците кои произлегле од јавниот настап ...) без притоа да се вклучи во докажувањето на вистинитоста на прашањето односно изјавата, анализирани во нивната севкупност, претставува дејствие кое само појавно припаѓа на слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, но во суштина навлегува во честа и угледот на граѓанинот кој во моментот ја врши јавната функција и неосновано ги повредува тие вредности. Со тоа изјавата ја изгубила содржината на таа слобода (на уверување, совест, мисла и јавното изразување на мислата) и истата ја злоупотребила (таа слобода).“

Г. Други информации

31. Со пресуда од 20 мај 2008 година првостепениот суд, преку судија-поединец (судијката Д.Г.И.) утврдил дека апликантот бил виновен за изнесување клеветнички тврдења за тогашниот министер за транспорт и врски во однос на јавната продажба на истото земјиште во сопственост на државата кое било предмет на апликацијата бр. 24133/13. Апликантот бил осуден и казнет со парична казна од 1.000 евра за следнава изјава, дадена на конференција за печат на 12 септември 2007 година во седиштето на неговата политичка партија:

„... со продавање на земјиштето на претпријатие кое не исполнува (законски) услови, министерот Ј. очигледно сторил кривично дело злоупотреба на службена положба. Поради тоа, ние очекуваме јавниот обвинител веднаш да поднесе обвинителен акт“.

32. Како што е објаснето во пресудата, судот утврдил дека кога апликантот ја дал изјавата, постапката за јавна продажба на земјиштето сè уште била во тек, имено, релевантната постојана комисија во рамките на Министерството сè уште не го доставила нејзиниот предлог за најдобар понудувач до министерот. Министерот потоа му го доделил земјиштето на најдобриот понудувач во декември 2007 година. Понатаму, неколку институции, кои ја преиспитувале работата на комисијата, не утврдиле нерегуларности. Судот не ја прифатил апликантовата одбрана (тој не присуствувал на ниту едно од закажаните рочишта) дека неговата изјава била израз на разумен сомнеж во врска со јавната продажба на земјиштето. Судот ги отфрлил следниве барања на одбраната: да се сослуша член на постојаната комисија; да се изведат како доказ записниците на комисијата од постапката за јавната продажба и да се прибават информации од јавниот обвинител во врска со работата на комисијата. Тој сметал дека предложените докази се однесувале на работата на комисијата, што не била предмет на постапката. Тричлен судски совет на Апелациониот суд Скопје (судиите М.С., Л.И.Ш. и В.С.) ја потврдил пресудата на понискиот суд. Обата суда сметале дека апликантот ја изнел изјавата во свое име, а не во име и за сметка на неговата политичка партија.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАШНО ПРАВО

A. Кривичен законик

33. Според членот 172 §§ 1, 2 и 4 од Кривичниот законик, секој кој изнесувал или пронесувал нешто невистинито што е штетно за честа и угледот на друго лице можел да биде казнет со парична казна или со затвор до шест месеци. Дела сторени во јавност или преку медиуми биле казниви со парична казна или со затвор до една година. Обвинетиот нема да се сметал одговорен за клевета ако тој или таа ја докажел вистинитоста на неговата или нејзината изјава или постоењето на оправдана причина да верува во вистинитоста на она што го изнесувал или пронесувал.

34. Членот 176 § 1 утврдува дека тој што изнел клеветнички наводи за друг во вршење, меѓу другите нешта, на политичка дејност, не би бил одговорен ако од начинот на изразувањето или од другите околности произлегува дека обвинетиот немал намера да наштети на честа и угледот.

35. Според членот 184 § 1, гонењето за клевета од членот 172 се презема по приватна тужба.

36. Во пресрет на очекуваното влегување во сила на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета (видете го ставот 37 подолу), членовите 172, 176 и 184 од Кривичниот законик не важеле од 21 ноември 2012 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 142/2012, 13 ноември 2012 година).

B. Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/2012, 14 ноември 2012 година, во сила од 22 ноември 2012 година)

37. Законот се однесува на граѓанска одговорност за повреда на честа и угледот на физички и правни лица преку навреди или клевета. Законот ја гарантира слободата на изразување и наведува дека сите ограничувања на таа слобода мора да бидат во согласност со Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи и практиката на Европскиот суд за човекови права. Тој, понатаму, ја уредува постапката за надоместување на материјална и нематеријална штета претрпена како резултат на навреда или клевета, како и забраните кои судот може да ги изрече ако странките тоа го бараат. Исто така, Законот утврдува дека извршувањето на правосилно изречените казни или надоместоци на штетата за сторени кривични дела против честа и угледот ќе биде запрено по неговото влегување во сила (член 25).

ПРАВНИ ПРАШАЊА

I. СПОЈУВАЊЕ НА АПЛИКАЦИИТЕ

38. Судот смета дека, во согласност со правилото 42 § 1 од Правилникот на Судот, апликациите треба да се спојат, со оглед на сличните фактички и правни прашања.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 10 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

39. Апликантот се жалеше дека неговите кривични осудувања за клеветата повредиле негови права според членот 10 од Конвенцијата. Судот ќе го ограничи неговото испитување на жалбените наводи кои се поднесени од апликантот во апликациските формулари, кои ѝ беа доставени на Владата на тужената држава и не ја вклучија постапката за надомест на штета против него (став 19 погоре). Член 10 гласи вака:

„1. Секој има право на слобода на изразување. Ова право вклучува слобода да се имаат мислења и да се примаат и соопштуваат информации и идеи без мешање од јавна власт и без оглед на граници. Овој член не ги спречува државите да налагаат издавање лиценци на радиодифузни, телевизиски или кинематографски претпријатија.

2. Остварувањето на овие слободи, со оглед на тоа што со себе носи должности и одговорности, може да подлежи на такви формалности, услови, ограничувања или казни што се пропишани со закон и се неопходни во демократско општество, заради интереси на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната безбедност, за спречување неред или криминал, за заштита на здравје или морал, за заштита на угледот на други, за спречување на оддавање информации стекнати во доверба или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството.“

40. Судот ќе ги испита обете осуди заедно, со оглед на фактот дека тие покренуваат слични прашања, освен доколку е неопходно да се направи посебно испитување.

A. Допуштеност

1. Поднесоци на странкише

41. Владата поднесе приговор дека апликантот го злоупотребил неговото право на апликација до Судот бидејќи тој пропуштил да го информира Судот за решенијата на првостепениот суд за запирање на извршувањето на казните изречени во спорните постапки (видете ги ставовите 15 и 28 погоре). Првостепениот суд ги донел тие решенија по своја иницијатива, врз основа на законските измени од ноември 2012 година. Апликантот мора да знаел за тие законски измени. Исто така, тој пропуштил да го информира Судот дека не ги платил паричните казни. Апликантот, кој бил застапуван од бранител во постапката пред домашните судови и Судот, мора да бил свесен за овие факти и не можел да има сомнеж за нивната релевантност. Во контекст на последно спомнатото, Владата тврдеше дека предметните информации го засегаат јадрото на апликациите.

42. Апликантот негираше каква било намера за доставување некомплетни или погрешни информации до Судот. Според неговото мислење, клучно прашање во неговиот предмет биле неговите кривични осуди за клевета за прашањата што ги покренал во однос на работата на висок државен функционер. Дали казната била платена или не, било релевантно само за прашањето на надомест кога станува збор за прашањето на материјална штета.

2. Проценка на Судот

43. Судот повторно укажува дека апликација може да се отфрли како злоупотреба на правото на поединечна апликација во смисла на членот 35 § 3 (а) од Конвенцијата ако, меѓу другите нешта, таа свесно била заснована врз неточни информации (видете *Kerechashvili ирошив Грузија* (одл.), бр. 5667/02, 2 мај 2006 година; *Bagheri and Maliki ирошив Холандија* (одл.), бр. 30164/06, 15 мај 2007 година; *Poznanski and Others ирошив Германија* (одл.), бр. 25101/05, 3 јули 2007 година и *Simitzi-Papachristou and Others ирошив Грција* (одл.), бр. 50634/11, § 36, 5 ноември 2013 година), или ако биле испуштени значајни информации и

документи, или кога тие биле познати од почетокот (видете *Kerechashvili*, цитиран погоре) или кога настанал значаен нов развој во текот на постапката (видете *Predescu ирoишив Романија*, бр. 21447/03, §§ 25–27, 2 декември 2008 година). Некомплетни, а оттаму и погрешни информации можат да претставуваат злоупотреба на правото на поединечна апликација, посебно ако таквите информации го засегаат самото јадро на предметот и ако не е дадено задоволително објаснување за пропустот да се изнесат тие информации (видете *Hüttner ирoишив Германија* (одл.), бр. 23130/04, 9 јуни 2006 година; *Poznanski and Others*, цитиран погоре; *Predescu*, цитиран погоре, §§ 25-26 и *Komatinović ирoишив Србија* (одл.), бр. 75381/10, 29 јануари 2013 година).

44. Свртувајќи се кон овој предмет, Судот констатира дека на 12 февруари 2013 година биле донесени решенијата на првостепениот суд за запирање на извршувањето на паричните казни што му биле изречени на апликантот (видете ги ставовите 15 и 28 погоре). Следствено на тоа, овие решенија биле донесени пред, односно по апликациите бр. 24133/13 и 64659/11 (видете го ставот 1 погоре). Не е спорно меѓу странките дека овие решенија биле засновани врз законските измени од ноември 2012 година, според кои клеветата повеќе не подлежела на кривично гонење (видете ги ставовите 36 и 37 погоре). Овие измени биле објавени во службениот весник на тужената држава и оттаму апликантот не можел да не биде свесен за нив. Тој не тврдеше нешто друго (видете го ставот 42 погоре).

45. Фактот дека паричните казни изречени во спорните постапки не можеле да се извршат врз основа на законот беше изложен во опсервациите од Владата на тужената држава откако беа доставени апликациите. Апликантот не го информираше Судот за судските решенија за запирање на извршување на паричните казни што му биле изречени.

46. Со цел да утврди дали тој пропуст претставува злоупотреба на апликантовото право на поединечна апликација, Судот треба да испита дали конкретните информации, како што тврдеше Владата, биле во јадрото на апликациите. Апликантовиот став беше дека неизвршувањето на паричната казна било релевантно само за досудување надомест на

материјална штета ако Судот утврди повреда на Конвенцијата (видете го ставот 42 погоре).

47. Судот констатира дека суштината на овие апликации се однесува на апликантовото кривично осудување за клевета и неговиот потенцијално одвраќачки ефект врз остварувањето на неговото право на слобода на изразување според членот 10 од Конвенцијата. Природата и строгоста на кривично-правна санкција, во принцип, се фактори кои треба да бидат земени предвид при оценката на тој ефект (видете *Kasabova ироџив Бугарија*, бр. 22385/03, § 69, 19 април 2011 година). Во такви околности, фактот дека кривично-правната санкција нема да се изврши, секако, е релевантно фактичко прашање, за кое апликантот беше обврзан, според правилото 47 § 6 од Правилникот на Судот, да му обрне внимание на Судот. Меѓутоа, со цел да оцени дали спорното осудување било оправдано во околностите на предметот, Судот ќе испита разни други релевантни фактори, како што е опишано подолу. Во такви околности, Судот смета дека информацијата што апликантот пропуштил да ја изнесе, иако релевантна, не се однесува на самото јадро на овој предмет (видете, спротивно на тоа, *Metalex DOO ироџив Србија* (одл.), бр. 34176/10, § 14, 3 мај 2016 година). Следствено на тоа, тој утврдува дека апликантовото однесување не било спротивно на целта на правото на поединечна апликација, како што е определено во членот 34 од Конвенцијата.

48. Според тоа, приговорот на Владата мора да се одбие.

3. Заклучок

49. Владата не поднесе друг приговор во однос на допуштеноста на овој жалбен навод.

50. Судот заклучува дека жалбениот навод од овој оддел не е очигледно неоснован во смисла на членот 35 § 3 (а) од Конвенцијата. Не беше утврдена ниту една друга основа за негово прогласување како недопуштен. Според тоа, тој мора да се прогласи како допуштен.

Б. Основаност*1. Поднесоци на странките***(а) Апликантот**

51. Апликантот тврдеше дека домашните судови пропуштиле да постигнат правична рамнотежа помеѓу правото на слобода на изразување и заштитата на угледот на други. Тие погрешно сметале дека сомневањето кое тој го изнел во свое име и како портпарол на неговата политичка партија претставувало тврдење за факти и барале тој да ја докаже неговата вистинитост според кривично-правен стандард на докажување. Меѓутоа, тој ниту поседувал, ниту можел да прибави какви било докази за да го докаже неговото сомневање. Со оглед на неговото претходно искуство во сличен предмет, во кој истата судијка на првостепениот суд одбила да допушти изведување на предложените докази (видете ги ставовите 31 и 32 погоре), апликантот немал основани причини да верува дека судот ќе заземе поинаков пристап во спорната постапка. Во секој случај, фактичката основа за неговото сомневање, што било предмет на апликацијата бр. 64659/11, бил фактот дека г. С.М. со задоцнување ја поднел изјавата за неговата имотна состојба, пропуштајќи да го наведе потеклото на акциите вредни 300.000 евра (видете го ставот 8 погоре). Тој, понатаму, се осврнал на јавни гласини, што се покажале како точни во 2015 година, дека опремата на МВР за прислушување, всушност, била злоупотребена. Неговите прашања биле засновани врз сомневања за кои дознал и спаѓале во границите на прифатлива критика во контекст на политичка дебата што, како што било општо познато, политичката опозиција ја отпочнала во тоа време во врска со спорните прашања. Доставениот материјал (видете ги ставовите 9 и 22 погоре) настојувале да му помогнат на Судот да стекне појасна слика за таа дебата. Во секој случај, домашните судови не биле обврзани со предлози од странките и имале овластување да ги утврдат сите факти и по своја иницијатива да изведат релевантни докази. Меѓутоа, тие ги засновале нивните наводи врз невистинитоста на тврдењата на апликантот само за изјавата што се однесувала на г. С.М. Ако опозицијата би можела да одржи конференција за печат само ако има несоборлив доказ за неправилности во работата на државни

функционери, таа би била лишена од нејзината клучна улога да ја информира и предупредува јавноста за сомневања за неправилно постапување на функционери.

52. Апликантот, понатаму, тврдеше дека немало негативни последици за г. С.М. како резултат на неговите прашања. Тој продолжил да ја врши функцијата до мај 2015 година, кога дал оставка, а неговата политичка партија победила на парламентарните избори во 2008 година. Во однос на апликацијата бр. 64659/11, апликантот прифати дека казната и налогот за плаќање на судскиот паушал не биле несразмерни. Сепак, досудувањето надомест на штета во парничната постапка (видете го ставот 19 погоре) повредило негови права.

(б) Владата

53. Владата побара Судот да не ги прифати доказите доставени од апликантот (видете ги ставовите 9, 20 и 22 погоре), со оглед на тоа што тие не биле доставени до ниеден домашен орган и не можело да се оформи заклучок какви би биле нивните одлуки доколку тие докази им биле предочени. Во секој случај, доказите што се спомнати (во ставот 9 погоре) биле ирелевантни, бидејќи не се однесувале на суштината на апликантовата изјава дека г. С.М. ја злоупотребил опремата за прислушување со цел да има навремен пристап до релевантни информации за тргување на берзата. Понатаму, таа тврдеше дека видео и аудио записот изведен како доказ (видете го ставот 11 погоре) не се однесувал на целата конференција за печат и поради тоа на судот не му обезбедувал увид во поширок контекст. Покрај тоа, апликантовите клеветнички наводи за постапувањето на г. С.М. не биле суштински важни за јавна дебата што апликантот можеби имал намера да ја поттикне за потеклото на неговиот имот. Без оглед на широките рамки на слободата на политички говор, апликантот не бил изземен од обврската да ги почитува правата и слободите на други, особено нивниот углед. Инкриминирачките изјави не биле дадени во тек на изборна кампања.

54. Владата се согласи дека апликантовото осудување претставувало мешање во неговото право на слобода на изразување. Меѓутоа, таа тврдеше дека тоа било „во согласност со законот“ (член 172 од Кривичниот законик) и се стремело кон легитимна цел, имено, заштита

на угледот на г. С.М., принципот на презумпција на невиност и правото на јавноста да добива вистинити информации. Немало сомнеж дека изјавата во апликацијата бр. 24133/13 се однесувала на г. С.М. Таа ги содржела ословувањата „братучеди [на премиерот]“ и „политичар“, а било општо познато дека г. С.М. навистина бил премиеровиот прв братучед и бил препознаван и често спомнуван во јавноста како таков; пријателството меѓу г. С.М. и сопственикот на О. Холдинг било општо познато и често било предмет на политички и медиумски интерес; блиските врски меѓу сопственикот на О. Холдинг и „луѓе блиски на премиерот“ редовно во јавноста се подразбирале така што да се однесуваат на г. С.М.

55. Таа, исто така, тврдеше дека мешањето било оправдано и во согласност со стандардите од Конвенцијата. Во врска со тоа, домашните судови ги испитале формата и начинот на кој апликантот ги изнел изјавите и прифатиле дека тие биле дадени во политички контекст и се однесувале на прашања од јавен интерес. Дали неговите наводи требале да се сметаат како тврдења за факти или вредносни судови било ирелевантно, со оглед на фактот што апликантот не се обидел да докаже дека тие имале минимална фактичка основа.

56. Конечно, со оглед на, од една страна, фактот дека паричните казни повеќе не можеле да бидат извршени, а, од друга страна, ниските износи на судскиот пашал и трошоците на судската постапка што апликантот било задолжен да ги плати, Владата тврдеше дека не можело да се смета дека санкциите што му се изречени биле несразмерни.

57. Во тие околности, таа заклучи дека спорното мешање било поткрепено со релевантни и доволни причини и дека домашните судови постигнале правична рамнотежа меѓу засегнатите спротивставени интереси, делувајќи во допуштените граници на државниот простор за проценка според членот 10 од Конвенцијата.

2. Оценка на Судоџи

(а) Постоене на мешање, дали тоа било „пропишано со закон“ и дали се стремело кон легитимна цел

58. За странките беше неспорно дека апликантовите кривични осуди за клеветата претставувале мешање во неговото право на слобода на

изразување. Понатаму, не е оспорено дека мешањето било пропишано со закон, имено, со членот 172 од Кривичниот законик и се стремело кон целта да се заштити угледот на г. С.М., како единствена „леgitимна цел“ наведена од домашните судови. Судот не гледа причина да заземе поинаков став.

(б) „Неопходно во демократско општество“

59. Останува да се утврди дали обжаленото мешање било „неопходно во демократско општество“, што е централно прашање во овој предмет. При тоа утврдување, Судот мора да испита дали домашните судови постигнале правична рамнотежа меѓу апликантовото право на слобода на изразување гарантирано според членот 10 од Конвенцијата и интересот на г. С.М. за заштита на неговиот углед.

(i) Ойштии ѓринципии

60. Општите принципи се однесуваат на неопходноста за мешање во слободата на изразување, кои произлегуваат од практиката на Судот (видете *Medžlis Islamske Zajednice Brčko and Others ѓроѓив Босна и Херцеговина* [GC], бр. 17224/11, § 75, ECHR 2017 и *Ситрѓнѓ and Mazđre ѓроѓив Романија* [GC], бр. 33348/96, § 91, ECHR 2004-XI), беа резимирани вака:

„... (ii) Придавката 'неопходно', во смисла на членот 10 § 2, имплицира постоење на 'императивна општествена потреба'. Државите-договорнички имаат одреден простор за проценка при оценувањето дали постои таква потреба, но тоа се прави напоредно со европски надзор, што ги опфаќа и законодавството и одлуките со кои тоа се применува, дури и оние кои се донесени од независен суд. Според тоа, Судот има овластување да донесе конечна одлука дали некое 'ограничување' е компатибилно со слободата на изразување, како што е заштитена со членот 10.

(iii) Задача на Судот, при вршење на неговата надзорна јурисдикција, не е да го заземе местото на надлежните домашни органи, туку попрво да ги преиспита, според членот 10, одлуките што тие ги донеле во согласност со нивното овластување за проценка. Ова не значи дека надзорот е ограничен на утврдување дали тужената држава ја вршела својата дискреција разумно, внимателно и со добра намера; она што Судот мора да го направи е да гледа кон обжаленото мешање со земање на предметот во целина и да утврди дали тоа било 'сразмерно во однос на легитимната цел кон која се стремеле' властите и дали причините изнесени од домашните органи за неговото оправдување биле 'релевантни и

доволни'... Правејќи го тоа, Судот мора да се увери дека домашните судови примениле стандарди кои биле во согласност со принципите содржани во членот 10 и, згора на тоа, тие да се потпреле врз прифатлива проценка на релевантните факти ...

... Судот мора, исто така, да утврди дали домашните власти постигнале правична рамнотежа меѓу, од една страна, заштитата на слободата на изразување како што е гарантирана во членот 10, и од друга страна, заштитата на угледот на оние против кои биле изнесени тврдења, право кое, како аспект на приватен живот, е заштитено со членот 8 од Конвенцијата.“

61. Во однос на нивото на заштита, Судот потсетува дека има малку простор според членот 10 § 2 од Конвенцијата за ограничување на политички говор или дебата за прашања од јавен интерес. Следствено на тоа, вообичаено ќе се дава високо ниво на заштита на слобода на изразување кога забелешките се однесуваат на прашање од јавен интерес, па тогаш властите ќе имаат особено тесен простор за проценка. Извесен степен на непријателство и потенцијална сериозност на одредени забелешки не го отстранува правото на високо ниво на заштита, со оглед на постоењето на работа од јавен интерес.

62. Понатаму, Судот повторно укажува дека тој секогаш правел разлика меѓу тврдења за факти и вредносни судови. Постоењето на факти може да се покаже, додека вистинитоста на вредносни судови не подлежи на докажување. Невозможно е да се исполни условот што налага да се докаже вистинитоста на вредносен суд и тоа ја повредува самата слобода на изразување, која е фундаментален дел на правото обезбедено со членот 10. Меѓутоа, кога едно тврдење спаѓа во вредносен суд, сразмерноста на мешањето може да зависи од тоа дали постои доволна „фактичка основа“ за спорното тврдење: ако нема, тој вредносен суд може да е прекумерен. Со цел да се направи разлика меѓу тврдење за факти и вредносен суд, неопходно е да се земат предвид околностите на предметот и општиот тон на забелешките, имајќи на ум дека тврдења за прашања од јавен интерес можат, врз таа основа, по прво да претставуваат вредносни судови отколку тврдења за факти. Сепак, треба да се констатира дека таа разлика е од помала важност кога спорната изјава била изнесена во текот на жива политичка дебата, каде што избрани вршители на функции треба да уживаат широка слобода да ги критикуваат дејствијата на власта, дури и кога на тврдењата може да

им недостига јасна фактичка основа (видете, *mutatis mutandis*, *Lombardo and Others* *ipso iure* *Malija*, бр. 7333/06, § 60, 24 април 2007 година).

63. Конечно, природата и строгоста на изречените санкции се, исто така, фактори што треба да се земат предвид при оценување на сразмерноста на мешањето. Како што Судот претходно истакна, мешање во слободата на изразување може да има ефект на одвраќање од остварување на таа слобода. Релативно умерена природа на паричните казни не е доволна да го негира ризикот од одвраќачки ефект врз остварување на слободата на изразување. Генерално, иако е легитимно институции на државата, како гаранти на институционалниот јавен ред, да бидат заштитени од надлежни домашни органи, доминантната позиција што ја заземаат тие институции им налага на домашните органи да покажат воздржаност при прибегнување кон кривична постапка (видете *Morice* *ipso iure* *France* [GC], бр. 29369/10, §§ 125-127, ECHR 2015 и одлуките наведени во таа пресуда).

(ii) *Примена на овие принципи во овој предмет*

64. Судот мора да земе предвид бројни фактори при утврдување на постоење „императивна општествена потреба“ и утврдување дали апликантовата осуда за спорните изјави била „неопходна во демократско општество“ за заштита на угледот на г. С.М. При испитување на особените околности на предметот, Судот ќе ги земе предвид следниве елементи: положбата на апликантот и тужителот во постапката за клевета, предметот на апликантовите изјави, нивната квалификација од домашните судови и подоцнежниот пристап за оправдување на конкретното мешање (видете *Lombardo and Others* *ipso iure* *Malija*, бр. 7333/06, § 52, 24 април 2007 година).

65. Во однос на апликантовиот статус, Судот забележува дека во тоа време тој бил потпретседател на опозициона политичка партија. Тој ги изнел спорните изјави на конференција за печат одржана во седиштето на неговата политичка партија (видете го ставот 30 погоре). Во такви околности, Судот прифаќа дека тој ги дал тие изјави во име на партијата и следствено, во политички контекст. Тој контекст беше имплицитно признаен од Владата, која во времето на настаните потврди дека апликантовите изјави биле дадени „на конференција за печат одржана

од политичката партија СДСМ“ (видете го ставот 21 погоре). Ништо не сугерира дека јавноста можела поинаку да ги перцепира неговите дејствија.

66. Судот смета дека е значајно тоа што апликантот бил, исто така, член на парламент. Високото ниво на заштита на политички говор дискутиран во ставот 61 погоре се применува особено на избрани претставници, со оглед на фактот што тие го претставуваат електоратот, обрнуваат внимание на неговите преокупации и го бранат неговиот интерес. Следствено на тоа, мешањето во нивната слобода на изразување бара највнимателно испитување од страна на Судот. Тоа е така бидејќи слободата на изразување за пратеници во парламент е врвен вид на политички говор (видете *Karácsony and Others против Унгарија* [GC], бр. 42461/13 и 44357/13, § 137, ECHR 2016 (извадоци)). Судот постојано применуваше пристап што налага многу цврсти причини за оправдување на ограничувања на политички говор, со оглед на тоа што широки ограничувања наметнати во поединечни предмети несомнено ќе го засегаат генералното почитување на слободата на изразување во засегнатата држава (видете *Fatullayev против Азербејџан*, бр. 40984/07, § 117, 22 април 2010 година и одлуките цитирани во таа пресуда).

67. Иако домашните судови признале дека апликантот ги изнел инкриминирачките изјави како потпретседател на опозициона политичка партија (видете ги ставовите 13, 18, 26 и 30 погоре), само Уставниот суд во својата одлука од ноември 2012 година го признал него и како пратеник во парламент (видете го ставот 30 погоре). Таа била, исто така, единствената судска одлука со која е прифатено дека политички говор, особено кога говорниците се пратеници во парламент, ужива зголемено ниво на заштита.

68. Тужителот во спорната постапка, г. С.М., во тоа време бил директор на Управата и следствено на тоа, носител на јавна функција, како и високо рангиран политичар (видете го ставот 6 погоре). Според тоа, Судот ќе испитува дали спорните изјави на апликантот отишле над границите на прифатлива критика кон некој кој ги комбинира овие две позиции.

69. Во овој контекст, Судот повторно укажува дека, според неговата утврдена практика, границите на прифатлива критика се пошироки за државни службеници отколку за приватни лица. Во демократско општество дејствијата или пропустите на власта мора да бидат подложени на внимателно испитување, не само од легислативните и судските органи, туку и од јавното мислење (видете *Dmitriyevskiy iproshiv Русија*, бр. 42168/06, § 96, 3 октомври 2017 година и *Sürek iproshiv Турција (бр. 1)* [GC], бр. 26682/95, § 61, ECHR 1999-IV).

70. Понатаму, г. С.М. не бил обичен државен службеник, туку високо рангиран државен функционер одговорен пред Владата, кој вршел, како што е опишано од првостепениот суд, „највисока функција во извршната власт“ (видете го ставот 13 погоре). Следствено на тоа, во такви случаи границите на прифатлива критика мора да бидат пошироки отколку во предмет на обичен државен службеник (видете, *mutatis mutandis, Medžlis Islamske Zajednice Brčko and Others iproshiv Босна и Херцеговина*, цитиран погоре, § 98).

71. Во врска со позицијата на г. С.М. како политичар (видете го ставот 6 погоре), Судот констатира дека тоа бил општо познат факт во тоа време и факт што Владата имплицитно го прифати во нејзините опсервации (видете го ставот 54 погоре). Во врска со тоа, Судот нагласува дека политичар неизбежно и свесно се отвара себеси за внимателно испитување на секој негов збор и дело од страна и на новинари и на широката јавност, а тој мора да покаже поголемо ниво на толеранција (видете *Brosa iproshiv Германија*, бр. 5709/09, § 41, 17 април 2014 година; *Lopes Gomes da Silva iproshiv Португалија*, бр. 37698/97, § 30, ECHR 2000-X и *Oberschlick iproshiv Австрија (бр. 2)*, 1 јули 1997 година, § 29, *Reports of Judgments and Decisions (Извештаи од пресуди и одлуки)* 1997-IV). Иако, како политичар тој, секако, има право на заштита на неговиот углед, дури и кога не дејствувал во приватно својство, се бара таа заштита да биде одмерена наспроти интересите за отворена дискусија за политички прашања (видете *Dichand and Others iproshiv Австрија*, бр. 29271/95, § 39, 26 февруари 2002 година).

72. Имајќи го предвид горенаведеното, вообичаената ситуација на тужител, кој истовремено комбинира политички и јавно-службени елементи во едно лице налага, според мислење на Судот, висок степен

на толеранција кон јавна критика и воздржаност при одлучување дали да се прибегне кон кривична постапка, особено ако на располагање имало други средства за одговарање на неоправдани напади и критики од неговите противници (видете *Süreker ĩroĩiv Турција (бр. 4) [GC]*, бр. 24762/94, § 57, 8 јули 1999 година).

73. Во обете постапки против апликантот домашните судови ги третирале спорните изјави во врска со г. С.М. како да се однесуваат единствено на државен функционер (видете ги ставовите 13, 18 и 26 погоре). Иако апликантовата изјава во втората постапка била доста неодредена поради неспомнување на апликантот по име (видете го ставот 20 погоре), Судот прифаќа дека се убедливи причините наведени од домашните судови за утврдување дека конкретната изјава го засегнала г. С.М. Владините аргументи дополнително го поткрепуваат тој наод (видете го ставот 54 погоре). Меѓутоа, иако судовите го признале неговиот статус како државен функционер, тие не прифатиле дека слободата на изразување вклучувала пошироки граници на прифатлива критика кога се работело за гледишта за таков функционер или критики кон него, ниту, пак, тие го испитале фактот дека тој, исто така, имал висока партиска функција. Самата изјава дека г. С.М. бил „леgitимна мета на конструктивна критика“ (видете го ставот 13 погоре) не е доволна во тој поглед.

74. Во однос на темата на спорните изјави, Судот забележува дека тие се однесувале на наводи за неправилно постапување во однос на употреба на опрема на МВР за прислушување и за коруптивни практики во врска со јавната продажба на државно земјиште (видете ги ставовите 7 и 20 погоре). Во однос на првеспомнатите наводи, Судот е подготвен да прифати дека домашните судови, во целина, прифатиле дека тие биле прашања од јавен интерес. Во втората постапка судовите експлицитно прифатиле дека изјавата е „за прашање од јавен интерес и секако прашање од првенствен политички интерес“ (видете го ставот 30 погоре). Владата, исто така, се согласи дека апликантовите изјави се однесувале на прашања од јавен интерес (видете го ставот 55 погоре). Судот не наоѓа причини да заземе поинаков став.

75. Во однос на правната квалификација на спорните изјави на апликантот, Судот забележува дека кривичните судови во обете

постапки утврдиле дека тие попрво биле изјави за факти, отколку вредносни судови. Врз основа на тоа, тие барале апликантот да ја докаже вистинитоста на неговите тврдења, како што е определено во членот 172 § 4 од Кривичниот законик (видете го ставот 32 погоре). Во отсуство на каков било доказ од страна на апликантот, тие заклучиле дека неговите изјави биле неистинити, а оттаму и клеветнички. Уставниот суд бил помалку категоричен за ова прашање: и покрај тоа што тврдел дека спорните изјави одразуваат „мислење“ на апликантот, тој, сепак, го следел пристапот на кривичните судови и прифатил „(нивни) наоди дека изјавите (на апликантот) биле неистинити“. Тој додал дека апликантот не направил напор „да се вклучи во докажување на вистинитоста на прашањето, односно изјавата“, без оглед на фактот дека тој „имал можност во текот на целата постапка да презентира докази за вистинитоста на неговиот исказ“ (видете ги ставовите 18 и 30 погоре). Следствено на тоа, домашните судови ја примениле т.н. „презумпција на неистинитост“ (понекогаш нарекувана „одбрана преку оправдување“ или „одбрана со докажување на вистинитоста“), според која од тужените се бара да докажат, со разумно ниво на стандард на докажување, дека тврдењата за факти се вистинити. Судот сметаше дека таквиот пристап, како таков, не ја повредува Конвенцијата (видете *Rumyana Ivanova ĩroĩĩiv Бугарија*, бр. 36207/03, §§ 39 и 68, 14 февруари 2008 година; *Макаренко ĩроĩĩив Русија*, бр. 5962/03, § 156, 22 декември 2009 година и *Рикај ĩроĩĩив Грција* (одл.), бр. 2179/08, 21 јануари 2010 година) и сметаше дека недостаток на напор да се направи таква одбрана не им оди во прилог на апликантите (видете *Mahmudov and Agazade ĩроĩĩив Азербејџан*, бр. 35877/04, § 44, 18 декември 2008 година). Меѓутоа, тој, исто така, сметаше дека ако апликантот е очигледно вклучен во јавна дебата за сериозно прашање, од него не треба да се бара да исполни построг стандард отколку стандардот на преземање разумни мерки. Во такви околности, обврската да се докажат тврдења за факти може да го лиши апликантот од заштитата овозможена со членот 10 (видете *Kurski ĩроĩĩив Полска*, бр. 26115/10, § 56, 5 јули 2016 година и *Braun ĩроĩĩив Полска*, бр. 30162/10, § 50, 4 ноември 2014 година).

76. Имајќи го предвид погоре наведеното, Судот не може да не констатира дека апликантот не присуствувал на ниту едно од закажаните

рочишта во обете постапки. Меѓутоа, не може да се каже дека тој покажал недостаток на интерес за неговото судење (видете, спротивно на ова, *Ситрџањ and Mazāre*, цитиран погоре, § 104). Одбраната презентирана од неговиот бранител пред кривичните судови и пред Уставниот суд се потпираше врз неговото уверување дека спорните изјави биле изнесени во прашална форма и во политички контекст (видете ги ставовите 11, 17, 27 и 29). Следствено на тоа, тој тврдеше дека требало да биде ослободен од кривична одговорност според членот 176 од Кривичниот законик (видете го ставот 34 погоре). Судовите ги одбиле таквите аргументи, утврдувајќи дека неговите изјави се однесувале на, како што е наведено во ставот 75 погоре, лажни обвинувања од фактичка природа во врска со г. С.М., презентирани на таков начин што на „обични“ гледачи им бил создаден впечаток дека тие се однесувале на „вистинити“ работи и „факти“ (видете ги ставовите 13 и 27 погоре).

77. Со цел да утврди дали горенаведениот опис на апликантовите изјави и начинот на кој домашните судови постапувале во овој предмет биле во согласност со стандардите од Конвенцијата, Судот ќе го испита самото изразување, вклучувајќи ја формата во која биле соопштени спорните забелешки и нивниот контекст (видете *Stankiewicz and Others ирџив Полска*, бр. 48723/07, § 61, 14 октомври 2014 година и *Nikula ирџив Финска*, бр. 31611/96, §§ 44 и 46, ECHR 2002-II).

78. Свртувајќи се кон самите изрази, Судот забележува дека во првата постапка апликантот прашал дали г. С.М. ја злоупотребил неговата службена положба со цел да прибави навремени информации за тргување на берзата, за да оствари лична финансиска корист. Тоа прашање, како што е опишано во медиумското известување, било сврзано со задоцнетото поднесување на анкетниот лист за имотната состојба на г. С.М., каде што тој пријавил дека поседува акции во вредност од 300.000 евра. Последно спомнатото претставува, според гледиште на Судот, доволна фактичка основа за апликантовата изјава. Овде Судот не се согласува со Владата (видете го ставот 53 погоре) и констатира дека кривичните судови биле во можност да ја испитаат апликантовата изјава во контекст на медиумското известување за настаните во целина (видете ги ставовите 8 и 11 погоре). Во вториот дел од неговата изјава, апликантот дополнително прашал дали „опремата за

прислушување од МВР се злоупотребува заради тргување на берзата“. Иако апликантот не го обвинил г. С.М. директно и експлицитно за злоупотреба на опрема за прислушување од МВР, Судот прифаќа дека фактичките елементи содржани во тој дел од изјавата содржат наводи за одреден вид на неправилно постапување на г. С.М. како директор на Управата. Во врска со тоа, тој повторно укажува дека обвинувања против трето лице, иако се изнесени индиректно и преку прашање, можат да се сметаат како тврдење за факт што подлежи на докажување (видете *Pedersen and Baadsgaard*, цитиран погоре, §§ 74-76). Меѓутоа, Судот му придава особена важност на користениот вокабулар и начинот на кој апликантот ги презентирал работите. Во врска со тоа, вреди да се истакне дека спорните прашања биле сврзани со и се состоеле од „јавни гласини кои се засилиле“. Апликантот во суштина покренал прашање за нешто што веќе било предмет на јавна дискусија (видете, *mutatis mutandis*, *Thorgeir Thorgeirson ирoиив Исланд*, 25 јуни 1992 година, § 65, Series (Серија) А бр. 239). Следствено на тоа, неговите забелешки ниту биле нови, ниту ги презентирал така што да бидат перцепирани како негово тврдење. Тој единствено изнел работи кои биле од општ интерес за јавна дебата што, според Судот, е улога на политичари и пратеници во парламент, како претставници на електоратот. Во последователната постапка апликантот бил осуден поради неговиот пропуст да ги докаже тврдењата за кои домашните судови сметале дека биле негови тврдења. Во мера во која од апликантот се барало да ја докаже вистинитоста на неговата изјава, тој бил, според мислење на Судот, соочен со неразумна, ако не и невозможна задача.

79. Изјавата во втората постапка се однесувала на јавна продажба на државно земјиште. Таа следела по истражување спроведено од апликантовата политичка партија, која открила наводни врски меѓу избраното претпријатие и локално претпријатие, О. Холдинг, кое од јавноста било перцепирано, како што потврди Владата (видете го ставот 54 погоре), како блиско со г. С.М. Следствено на тоа, не може да се каже дека спорната изјава била дадена непромислено и безгрижно, без некакви претходни напори на апликантот да ги расветли околностите во врска со конкретната јавна продажба. Апликантот дополнително прашал кој треба да биде одговорен за тој „мега-скандал“. Иако на некои од изразите

користени од апликантот можеби им недостигал одреден степен на умереност и можеби биле саркастични, тие не содржеле очигледно навредлив јазик. Според мислење на Судот, спорните забелешки останале во границите на прифатливо претерување или провокација (видете *Matière ĩroĳiv Франција*, бр. 12697/03, § 25, ECHR 2006-XIII).

80. Судот не може да утврди дали резултатите од погоре спомнатото истражување, презентирани од апликантот на конференцијата за печат, биле дел од списите на предметот што биле испитувани од домашните судови. Иако апликантот не доставил целосен препис од конференцијата за печат како доказ (видете ги ставовите 20 и 53 погоре), првостепениот суд се осврнал на коментарот на „водителот на Дневникот“ (видете го ставот 26 погоре). Во секој случај, Судот смета дека спорните забелешки мора да се постават во контекст. Во врска со тоа, тој констатира дека во тоа време се одвивала јавна дебата во врска со конкретната јавна продажба (конференции за печат одржани од апликантовата политичка партија, ставови 20 и 31 погоре). Судијката на првостепениот суд не можела да не биде свесна за таа дебата, со оглед на фактот дека оваа судијка веќе го осудила апликантот за клевета поради изјави што тој ги изнел во врска со истата јавна продажба (видете ги ставовите 25 и 31 погоре). Судовите не се произнеле во однос на ова прашање и заклучиле дека конкретната изјава претставувала тврдење за факти чија вистинитост апликантот не успеал да ја докаже. Со оглед на тековната жива политичка дебата за конкретното прашање, Судот не може да го прифати гледиштето на домашните судови дека тој бил должен да ја докаже вистинитоста на неговите наводи. Не било оправдано, со оглед на практиката на Судот и околностите на предметот, да се бара од него да исполни построг стандард на докажување отколку стандардот разумни мерки (видете ги погоре ставовите 62 и 75 на крајот).

81. Во секој случај и со оглед на околностите на предметот, обете изјави на апликантот биле, според мислење на Судот, правичен коментар за прашања од легитимен јавен интерес, како што е придржување кон законското барање за изнесување податоци за имотот и конфликтот на интереси кај г. С.М., кој бил добро познат носител на висока државна функција, како и доста значаен политичар. Транспарентност и спречување злоупотреба на власт од страна на

државни функционери се работи кои се од интерес за јавноста во демократско општество, чија цел е да се зајакне јавниот интегритет и да се задржи јавната доверба во јавните институции. Фактот дека таква личност е во ситуација во која се преклопуваат неговите деловни, политички и службени активности може да предизвика јавна дискусија, дури и кога, стриктно говорејќи, според домашното право не се јавува проблем на неспоивост на вршење на функцијата со други активности (видете *Dichand and others*, цитиран погоре, § 51).

82. Судот, понатаму, го зема предвид фактот дека забелешките биле изнесени во усна форма во текот на конференција за печат, што значи дека апликантот немал можност да ги преформулира, рафинира или повлече пред тие да станат јавни (видете *Otegi Mondragon против Шпанија*, бр. 2034/07, § 54, ECHR 2011). Апликантот изнел изјави во седиштето на неговата политичка партија, а не во Собранието на Република Македонија. Судот му придава значење на фактот дека тој избрал да не го користи поголемото ниво на заштита што би му го овозможил парламентарниот имунитет. Уставниот суд не отишол подалеку од констатирање на тој факт (видете го ставот 30 погоре).

83. Конечно, Судот смета дека апликантовото кривично осудување, без оглед на фактот што изречените парични казни повеќе не можеле да бидат извршени, може да се согледа како мерка која има ефект на одвраќање од политичко дебатирање за важни работи, кое е суштинско за правилно функционирање на демократијата. На Судот не му беше презентираан ниту еден аргумент зошто средствата користени (видете го ставот 8 погоре) за одговор во однос на апликантовите забелешки не биле доволни во овој предмет. Судот, исто така, го констатира фактот дека тужената држава оттогаш ја декриминализирала клеветата (видете ги ставовите 36 и 37 погоре).

84. Со оглед на горенаведеното, тој смета дека стандардите применети во спорната постапка не биле компатибилни со принципите содржани во членот 10 и дека домашните судови пропуштиле да постигнат правична рамнотежа меѓу спротивставените засегнати интереси.

85. Затоа, мора да се заклучи дека мешањето било несразмерно во однос на легитимната цел чие остварување се настојувало да се постигне и „не било неопходно во демократско општество“ во смисла на членот 10 § 2 од Конвенцијата.

III. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

86. Членот 41 од Конвенцијата утврдува:

„Ако Судот утврди дека имало повреда на Конвенцијата или протоколите кон неа и ако внатрешното право на засегнатата Висока договорна страна овозможува да се даде само делумна отштета, Судот, ако е неопходно, ќе досуди правична сатисфакција за оштетената страна.“

A. Штета

87. Во поглед на материјална штета, апликантот бараше надомест на износот што бил задолжен да го плати во постапката за надомест на штета (видете го ставот 19 погоре). Тој, исто така, бараше 10.000 евра за надомест на нематеријална штета поради емотивна болка и стрес што тој ги претрпел како резултат на неговото осудување во двете постапки.

88. Владата ги оспори овие барање како прекумерни и непоткрепени. Таа, исто така, тврдеше дека немало причинско-последична врска меѓу наводната повреда и бараната материјална штета. Понатаму, немало докази дека апликантот го платил износот определен во постапката за надомест на штета. Според нејзиното гледиште, утврдување повреда било доволен надомест за каква било штета претрпена од апликантот.

89. Судот повторно укажува дека каков било досуден надомест на штета мора да биде сврзан со утврдената повреда. Со оглед на фактот дека постапката за надомест на штета не била во опсегот на предметот (видете го ставот 39 погоре), тој не утврдува причини да го досуди бараниот надомест на материјална штета; затоа, тој го одбива ова барање.

90. Од друга страна, Судот смета дека е оправдано да се досуди надомест на нематеријална штета. Правејќи ја својата проценка врз основа на правичност, како што налага членот 41, Судот му досудува на апликантот 1.500 евра по овој основ, плус каков било данок што може да се бара од апликантот во врска со овој износ.

Б. Трошоци и издатоци

91. Апликантот, исто така, бараше износ еквивалентен на 1.020 евра за трошоци и издатоци направени во постапката пред Судот. Во поткрепа на барањето тој достави фактура од 2015 година, каде што тој износ претставуваше адвокатска награда за подготовка на апликациите и за коментари доставени како одговор на владините опсервации. Тој побара износот што беше баран да биде платен директно на банкарската сметка на неговата правна застапничка.

92. Владата го оспори износот како прекумерен, непоткрепен и стварно непричинет. Таа тврдеше дека апликантот не доставил ниту пишан документ за времето поминато во работа врз предметот, ниту некој друг документ за поткрепување на барањето, како што е доказ дека било извршено плаќање на бараниот износ.

93. Според практиката на Судот, апликант има право на поврат на трошоци и издатоци само доколку било покажано дека тие биле стварно и неопходно направени и дека биле разумни според нивниот износ (видете *Editions Plon ирoиив Франција*, бр. 58148/00, § 64, ECHR 2004-IV). Попрецизно кажано, апликантот мора да ги платил или да биде обврзан да ги плати, врз основа на правна или договорна обврска и тие мора да биле неизбежни за спречување на утврдената повреда или за обесштетување (видете *Belchev ирoиив Буџарија*, бр. 39270/98, § 113, 8 април 2004 година и *Најнал ирoиив Србија*, бр. 36937/06, § 154, 19 јуни 2012 година). Во овој предмет, имајќи го предвид материјалот што му стои на располагање и горенаведените критериуми, Судот смета дека е разумно на апликантот да му го досуди износот баран по овој основ. Во ситуација на недостиг на доказ што би покажал дека била извршена исплата, износот треба да се плати на банкарската сметка на апликантовата правна застапничка, плус каков било данок што може да се бара од апликантот во врска со овој износ.

В. Затезна камата

94. Судот смета дека е прикладно затезната камата да се заснова врз граничната кредитна стапка на Европската централна банка, на која треба да се додадат три проценти.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ ЕДНОГЛАСНО,

1. *Одлучува да ги сѝои апликациите;*
2. *Проѓласува дека апликациите се допуштени;*
3. *Одлучува дека имало повреда на членот 10 од Конвенцијата;*
4. *Одлучува*
 - (а) тужената држава да му ги плати на апликантот, во рок од три месеци од датумот на кој пресудата станува конечна во согласност со членот 44 § 2 од Конвенцијата, следниве износи, претворени во валута на тужената држава според курс применлив на датумот на исплатата:
 - (i) 1.500 (илјада и петстотини) евра, плус каков било данок што може да се бара, за надомест на нематеријална штета;
 - (ii) 1.020 (илјада и дваесет) евра, за трошоци и издатоци, што треба да се платат на банкарската сметка на апликантовата застапничка, плус каков било данок што може да се бара од апликантот во врска со овој износ;
 - (б) по истекот на гореспомнатиот период од три месеци до исплатата да се плаќа обична камата на горенаведените износи по стапка еднаква на граничната кредитна стапка на Европската централна банка, плус три проценти;
5. *Го одбива останатиот дел од апликантовото барање за правична сатисфакција.*

Направена на англиски јазик и доставена во писмена форма на 19 јули 2018 година, според правилото 77 §§ 2 и 3 од Правилникот на Судот.

Abel Campos
Секретар

Linos-Alexandre Sicilianos
Претседател

Во согласност со членот 45 § 2 од Конвенцијата и правилото 74 § 2 од Правилникот на Судот, кон оваа пресуда е приложено издвоеното мислење на судијата Wojtyczek.

L.A.S.
A.C.

СОГЛАСУВАЧКО МИСЛЕЊЕ НА СУДИЈАТА WOJTYCZEK

1. Јас целосно се согласувам со моите колеги дека во овој предмет бил повреден членот 10 од Конвенцијата, но во исто време имам сериозни резерви во однос на одделни делови од образложението.

2. Пресудата ја нагласува разликата меѓу тврдења за факти и вредносни судови (видете го ставот 62). Тврдења за факти можат да бидат потврдени и докажани, додека вредносни судови можат да бидат оправдани со рационални аргументи. Сепак, разликувањето за кое станува збор е од многу помала важност отколку што се чини на прв поглед.

Прво, тоа разликување не е логичка партиција, туку е типологија. Во вообичаениот говорен јазик има логички искази кои опишуваат факти и има вредносни судови, но многу често некои говорни искази истовремено опишуваат факти и изразуваат вредносни судови. Изразот „тој е злобен цајкан“ истовремено: (i) укажува дека спомнатото лице е припадник на полицијата, (ii) покажува дека говорникот има негативни чувства кон ова лице и (iii) изразува негативна оценка за неговата работа во полицијата. Фактичкиот слој на изговореното може да биде докажан или не, додека оценувачкиот слој на истиот изговорен израз може да биде или да не биде оправдан од релевантен аргумент. И овој предмет покажува мешавина на тврдења за факти и вредносни судови.

Второ, како што е опишано подолу, според практиката на Судот, од лице кое учествува во јавна дебата вообичаено не се бара да ја докаже вистинитоста на неговите изјави. Доволно е да има доволна фактичка основа за тврдењето за факти, како и во случај на вредносни судови.

Во овој контекст, треба да се преиспита традиционалната дихотомија на тврдења за факти и вредносни судови.

3. Пресудата ја содржи следнава изјава на крајот на ставот 75:

„Следствено на тоа, домашните судови ја примениле т.н. „презумпција на неистинитост“ (понекогаш нарекувана „одбрана преку оправдување“ или „одбрана со докажување на вистинитоста“), според која од тужените се бара да

докажат, со разумно ниво на стандард на докажување, дека тврдењата за факти се вистинити. Судот сметаше дека таквиот пристап, како таков, не ја повредува Конвенцијата (видете *Rumyana Ivanova* против *Бугарија*, бр. 36207/03, §§ 39 и 68, 14 февруари 2008 година; *Makarenko* *ипротив* *Русија*, бр. 5962/03, § 156, 22 декември 2009 година и *Rukaj* *ипротив* *Грција* (одл.), бр. 2179/08, 21 јануари 2010 година) и сметаше дека недостаток на напор да се направи таква одбрана не им оди во прилог на апликантите (видете *Mahmudov and Agazade* *ипротив* *Азербејџан*, бр. 35877/04, § 44, 18 декември 2008 година). Меѓутоа, тој, исто така, сметаше дека ако апликантот е очигледно вклучен во јавна дебата за сериозно прашање, од него не треба да се бара да исполни построг стандард отколку стандардот разумни мерки. Во такви околности, обврската да се докажат тврдења за факти може да го лиши апликантот од заштитата овозможена со членот 10.“

Сите овие искази (искази во смисла на логика) се точни. Сепак, би било попрецизно да се каже дека додека во постарата практика на Судот како компатибилен со Конвенцијата се сметал условот да се докаже вистинитоста на тврдењата за факти до ниво на разумен стандард, понеодамнешната судска практика (видете ги, на пример, предметите цитирани во образложението во крајните делови на членовите 62 и 75, заедно со пресудите во предметите *Kasabova* *ипротив* *Бугарија*, бр. 22385/03, §§ 63 и 64, 19 април 2011 година и *Tavares de Almeida Fernandes and Almeida Fernandes* *ипротив* *Португалија*, бр. 31566/13, § 56, 17 јануари 2017 година) отстапи постепено од овој пристап во однос на тврдења изнесени на јавна дебата, преку применување на тестот „доволна фактичка основа“ и условот да се преземат разумни мерки, што е тесно сврзан со овој тест. Првично, овој нов пристап беше применуван за политичари кои учествуваат во жива дебата и на новинари, а потоа беше проширен и на други лица. Како резултат на тоа, во контекст на јавен говор, условот вистинитост беше заменет со тестот доволна фактичка основа.

Тековниов предмет го подобрува овој пристап и понатаму ја илустрира неадекватноста на стандардот вистинитост во одредени контексти. Јас се согласувам со стандардите *доволна фактичка основа* и *разумни мерки* усвоени во образложението. Има ситуации во кои е легитимно на јавноста да ѝ се обрне внимание на одредени патологии, ако има силни индикации дека тие постојат, дури и ако не е можно да се

прибави целосен доказ за вистинитоста. Меѓутоа, овој пристап не е без опасност за неопходната заштита на угледот. Тој може да се прифати само ако домашното законодавство обезбедува доволно инструменти за заштита на угледот на засегнатите лица, кога на крајот ќе се покаже дека тврдењата се невистинити. Јас би додал дека инкриминирање на клеветата и навреда им припаѓа на такви инструменти, но тоа не може да се гледа како доволно за заштита на жртви на изјави што имале доволна фактичка основа, но подоцна се покажале како неточни.

4. Пресудата го содржи следново тврдење на крајот од ставот 83:

„Судот, исто така, го констатира фактот дека тужената држава оттогаш ја декриминализираа клеветата (видете ги ставовите 36 и 37 погоре).“

Во врска со ова би сакал да додадам дека прашањето на кривично-правниот пристап кон навреда и клеветата мора да се постави во контекст на интензитетот на заштита на слободата на говор. Има причини за спротивставување кон такво инкриминирање во контекст на условот „одбрана со докажување на вистинитоста“ и цврстата заштита на правата на личноста. Има дури и посериозни причини за отпор против декриминализирањето кога Судот осигурува многу цврста заштита на слободата на говор, заменувајќи го условот да се докаже вистинитоста со тестот „доволна фактичка основа“.

Поопшто гледано, цврста заштита на слободата на изразување не е без општествени последици, како што е реалната опасност за брутализирање на јавна дебата. Јас ја споделувам загриженоста на судијата Kuris во неговите бројни издвоени мислења во врска со екстремите на слободниот говор (видете ги, на пример, неговите извонредно елоквентни издвоени мислења во предметите *Selahattin Demirtaş против Турција*, бр. 15028/09, 23 јуни 2015 година и *Szanyi против Унгарија*, бр. 35493/13, 8 ноември 2016 година).

5. Пресудата објаснува дека разликувањето на факт од вредносен суд ја губи релевантноста во следниве околности (видете го крајниот дел од ставот 62):

„Сепак, треба да се констатира дека таа разлика е од помала важност кога спорната изјава била изнесена во текот на жива политичка дебата, каде што избрани вршители на функции треба да уживаат широка слобода да ги критикуваат дејствијата на власта, дури и кога на тврдењата може да им недостига јасна фактичка основа (видете, *mutatis mutandis*, *Lombardo and Others v. Ропиив Малија*, бр. 7333/06, § 60, 24 април 2007 година).“

Јас се согласувам со тврдењето дека, кога спорната изјава била дадена во тек на жива политичка дебата, на неа може да ѝ недостига јасна фактичка основа. Јас не се согласувам со сугестијата дека ова се применува само за избрани функционери, од причини објаснети подолу. Тоа се применува за секој кој учествува во јавна дебата. Не само избрани функционери, туку секој треба да ужива широка слобода да ги критикува дејствијата на власта и не само во тек на жива политичка дебата, туку и во тек на каква било друга дебата.

Јас констатирам дека во овој контекст пресудата го изразува следново гледиште во ставот 80:

„Со оглед на тековната жива политичка дебата за конкретното прашање, Судот не може да го прифати гледиштето на домашните судови дека тој бил должен да ја докаже вистинитоста на неговите наводи.“

Според мене, постоењето на *тековна жива дебата* не било доволно утврдено во овој предмет. Во таа смисла на Судот не му беше доставен доказ. Во секој случај, постоењето на жива политичка дебата е ирелевантно. Дури и претпоставувајќи дека немало таква жива дебата, не е оправдано да се бара апликантот да исполни построг стандард на докажување отколку оној на разумни мерки.

6. Изговорените изрази треба да се постават во нивниот контекст. Има ситуации во кои контекстот е од клучно значење за разбирање на содржината и влијанието на она што е кажано. Меѓутоа, тоа не е секогаш така.

Пресудата нагласува, во ставот 65, дека апликантот *ги изнел тие забелешки во име на партијата, а отишаму, во политички контекст*. Во овој предмет фактот дека апликантот ги изнел неговите забелешки во име на политичка партија е ирелевантен од гледна точка на анализата на сразмерност. Имено, тоа не го засега ниту значењето на пораката ниту нејзиното влијание врз публиката. Ако тој ги искажал неговите тврдења во свое име, неговите забелешки исто така ќе спаѓаа во политички говор.

Тие спаѓаат во политички говор поради нивната содржина и поради тоа што биле јавно изнесени. Опсегот на неговата слобода на говор треба да остане ист, без оглед дали апликантовите зборови биле изречени во име на неговата политичка партија или не. Од друга страна, сите забелешки изнесени во име на политичка партија не се нужно политички говор. Во овој предмет не беше правилно извршена анализата на контекстот.

7. Пресудата ги нагласува следниве фактички елементи (видете го ставот 78):

„... вреди да се истакне дека спорните прашања биле сврзани со и се состоеле од „јавни гласини кои се засилиле“. Апликантот во суштина покренал прашање за нешто што веќе било предмет на јавна дискусија ... Следствено на тоа, неговите забелешки ниту биле нови, ниту ги презентирал така што да бидат перцепирани како негово тврдење.“

Јас воопшто не се согласувам со овој пристап. Прво, спомнување на гласини е честа техника користена со цел да се минимизираат правните ризици кога се шират неточни информации. Гласините може да се измислени од говорникот и невозможно е да се провери дали тие навистина биле раширени претходно. Општата јавност вообичаено смета дека „нема чад без оган“ и дека гласините спомнати од говорникот ја одразуваат вистината, барем делумно.

Второ, фактот дека некој говорник се повикува на гласина не е доказ дека одредена работа веќе била предмет на јавна дискусија. Треба да се провери дали апликантот покренал прашање за нешто што веќе било јавно дискутирано.

Трето, дури и ако спомнатите гласини не се презентирани така што да бидат перцепирани како нечии сопствени тврдења, такво спомнување им дава поголемо значење на гласините и настојува да ги поткрепи пред публиката. Во овој предмет апликантот е оној кој говори и на гласините им дава поголем кредибилитет и поширока публика.

Оттаму, користениот аргумент не е лишен од наивност.

8. Делот од образложението во кое се оценува сразмерноста на мешањето решително нагласува дека апликантот е политичар и пратеник во парламент (видете ги ставовите 65, 66, 67, 78 и 82). Тој сугерира дека овој факт треба да се земе предвид при испитување на сразмерноста на мешањето и дека тоа е фактор од примарна

релевантност што натежнува во корист на апликантот. Оттаму, тој, исто така, сугерира дека, ако апликантот не бил ниту политичар, ниту пратеник во парламент, ќе недостигал важен фактор за утврдување повреда, а ова би можело да ја измести рамнотежата во корист на тужената држава. Со други зборови, истата *содржина* на говор може да биде допуштена или не во зависност од тоа дали апликантот е политичар (пратеник во парламент) или не е.

Поради тоа, се чини дека образложението е засновано врз базична претпоставка дека слободата на говор, генерално на политичари и посебно на пратеници во парламент, мора да биде поширока отколку слободата на говор на „обичните луѓе“. Имплицитната порака што може да се извлече од пресудата е дека политичките елити имаат специјална улога во општеството и затоа треба да уживаат пошироки права.

Јас воопшто не се согласувам со пристапот усвоен во овој поглед. Фактот дека апликантот е политичар и пратеник во националниот парламент е целосно ирелевантен во овој предмет. Ако апликантот беше лице кое ниту е активно во политиката, ниту е член на избрано државно тело, исходот на предметот требаше да биде сосема ист. Можат ли одредени непријатни нешта да бидат кажани само од некого, но не и од секого?

Од друга страна, јас се согласувам дека, во некои држави, опозициски политичари и пратеници можат да бидат на мета на властите. Посилни закани можат да оправдаат специјални заштитни средства. Може да има специјални правни средства во домашното право, како што е парламентарен имунитет, со цел да се заштитат парламентарните пратеници од самоволна интервенција на јавните органи. Овие инструменти ги штитат, најпрво и пред сè, уставната демократија и законодавното тело, не личните интереси на засегнатите лица. Тие се особено неопходни за да се заштити говор што претставува дел од службените должности на избрано државно тело и што може да остане незаштитен од домашните уставно-правни инструменти и меѓународните инструменти за човекови права. Тие го запираат дејствувањето на властите, но не треба да го прошират опсегот на содржината на говор што е заштитен *сиоред Конвенцијата*.

Посилни закани не се причина – според Конвенцијата – да им се овозможи на политичарите да имаат поширок опсег на допуштено говорење отколку оние кои не се политичари. Доволно е истиот опсег на слобода да е – во случајот на пратеници во парламент – заштитен со специјални правни средства што се воведени на домашно ниво и адаптирани на потенцијални закани.

9. Пресудата ја содржи, меѓу другите нешта, следнава изјава (став 78):

„ Тој единствено изнел работи кои биле од општ интерес за јавна дебата, што, според Судот, е улога на политичари и пратеници во парламент, како претставници на електоратот.“

Јас воопшто не се согласувам со гледиштето изразено во вториот дел од оваа реченица. За ова јас се согласувам со домашниот суд, кој го изрази следново гледиште (видете ја пресудата од 3 ноември 2009 година, цитирана во ставот 13, со додаден курзив):

„... **секој граѓанин** има право, а во случајов и член на политичка партија како што е [апликантот], да поставува прашања од јавен интерес, критички да се осврнува на работата на јавната власт и да истакнува сомнежи за носител на највисока функција во извршната власт.“

Во уставна демократија, секој може да изнесе работи од општ интерес за јавна дебата. Особено, да се изнесат работи од општ интерес за јавна дебата е улога на секој граѓанин. Тоа припаѓа во суштината на граѓанството.